

УДК 378.147.011.32:[159.955+316.475

DOI: 10.12958/2227-2844-2022-6(354)-86-91

Степаненко Вікторія Іванівна,

доктор педагогічних наук, доцент,

в.о. директора навчально-наукового інституту педагогіки і психології,

професор кафедри соціальної педагогіки

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,

м. Полтава, Україна.

viktoriyalnu@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-5793-3069>

**ЗАСОБИ ФАСИЛІТАЦІЇ У ФОРМУВАННІ
КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ СОЦІОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ**

Сучасні реалії і виклики вимагають від фахівців соціономічних спеціальностей здатності до критичного мислення, швидкої адаптації до нових умов праці, адекватного реагування на глобалізовані динамічні зміни, гнучкості, творчого використання набутих знань у вирішенні проблем, генерування нових ідей і прийняття нестандартних рішень (Кравцова, 2014). Технологія розвитку критичного мислення спрямована на формування вмінь працювати з інформацією: пошук, аналіз, синтез, висування гіпотези, обґрунтування, постановка проблеми, шляхи вирішення, докази тощо (Юрчак, 2020). Критичне мислення характеризується контрольованістю, обґрунтованістю і цілеспрямованістю, а рівень критичності людини визначають запас знань та вмінь, особистісні якості, психічні установки і переконання (Матукова, 2013). До представників соціономічних спеціальностей у цьому контексті висуваються особливі вимоги. Так, у низці досліджень, спрямованих на підготовку фахівців соціономічних спеціальностей, приділено увагу формуванню у них не лише усталеного комплексу особистісних характеристик, а й сформованості новітніх складних, інтегрованих професійно-особистісних утворень, таких як професійна мобільність, емпатія, комунікативна креативність, фасилітація тощо. Окрім того, формування відповідних інтегрованих професійно-особистісних утворень відбувається за допомогою застосування аналогічних засобів у процесі навчання (Коломійченко, 2010; Кондрашихіна, 2004; Ліхачов, Добровольська, Макаров, Тарановська & Шиманська, 2022; Фокша, 2018; Швардак, 2015 та ін.). Виходячи саме з таких позицій, використання засобів фасилітації у формуванні критичного мислення здобувачів вищої освіти соціономічних спеціальностей в аспекті потреби їх готовності «розвиваюче впливати на інших та реалізовувати власний потенціал, постійно знаходячись у процесі самовдосконалення та зростання» (Казанжи, 2015) набуває особливої актуальності.

У статті маємо на меті визначити засоби фасилітації, які сприяють формуванню критичного мислення здобувачів вищої освіти соціономічних спеціальностей. При цьому засоби фасилітації розглядаємо через призму їхнього впливу на здобувачів, засвоєння і подальшого застосування у майбутній професійній діяльності, побудованої на засадах критичного аналізу інформації, діалогу і взаємодії.

Під соціономічними спеціальностями розуміємо ті спеціальності, за якими процес діяльності ґрунтується на спілкуванні за типом «людина – людина» і асоціюються з вивченням і поясненням соціальних стосунків, соціального розвитку суспільства, впливом на соціальні процеси на різних рівнях соціальної взаємодії (психолог, педагог, вихователь, соціальний педагог, соціальний працівник, журналіст, політолог, соціолог, юридичні професії тощо). Критеріями віднесення

спеціальності до соціономічної розглядаємо мету діяльності (наприклад, виховання, управління, контроль, оцінювання, обслуговування), засоби діяльності (невербальні, вербальні форми, безпосередні, опосередковані контакти), умови праці (соціально-психологічні, режимно-гігієнічні, техніко-економічні) і функції, які здійснюються працівником (Гвозд'ї, 2016).

Структурними компонентами фасилітації є *індивідуально-настановчий* (характеристики, мотиви, настанови, емоції, індивідуальні особливості фасилітатора: прагнення допомагати іншим, емпатія, доброзичливість, емоційна чутливість, ціннісне ставлення до людини як особистості); *когнітивно-діяльнісний* (комунікативна компетентність: здатність установлювати суб'єкт-суб'єктні відносини з усіма учасниками на професійному рівні); *рефлексивно-оцінний* (рефлексія як професійно-особистісний утвір: якості і вміння, які забезпечують адекватну самооцінку, саморегуляцію, самосвідомість, здатність аналізувати і регулювати стосунки з іншими людьми, здатність до осмислення) (Ліхачов, Добровольська, Макаров, Тарановська & Шиманська, 2022).

Стадії розвитку критичного мислення: «виклик», «осмислення» і «рефлексія». На стадії «виклику» відбувається актуалізація наявних знань здобувачів вищої освіти, постановка завдань. На стадії «осмислення» здобувачі вищої освіти працюють із новою інформацією, відбувається формування вмінь самостійної і пошукової роботи. Стадія «рефлексії» передбачає формування власного ставлення до тих завдань, які були поставлені на початку, переосмислення особистих уявлень.

Формування критичного мислення здобувачів вищої освіти соціономічних спеціальностей за допомогою фасилітації передбачає застосування певних засобів та інструментарію на відповідних стадіях. Засоби бесіди, тренінгу, дискусії під час роботи в групах на відповідних стадіях забезпечують відкритість, довіру, навички аналізу проблеми, її спільне обговорення та пошук способів вирішення. Фасилітатор у таких випадках є слухачем, а ініціаторами діалогу постають учасники груп. Роль фасилітатора полягає у створенні прийняття кожного учасника групи.

Застосування таких засобів, як складання плану, таблиць, тез, дасть змогу простежити власні міркування здобувачів вищої освіти, намагання ставити проблемні питання, давати відповіді, робити висновки (Юрчак, 2020).

Дієвими засобами формування критичного мислення здобувачів вищої освіти соціономічних спеціальностей, які забезпечують активні форми діяльності, залучають до процесу пізнання, дослідження і розв'язання проблем, формування власної думки, можуть бути такі, як «бій», «захист», «естафета», «мандрівка», «рольова гра» та ін. Так, «бій» передбачає, що групи задають одна одній запитання, окреслюють завдання для виконання. «Захист» передбачає показ групами певної програми, яка захищає певні права, інтереси. «Естафета» – засіб, схожий на «захист», проте на відміну від «захисту» (порядок виступу груп не має значення) визначено послідовність виступу груп. «Мандрівка» – групи отримують завдання за станціями і виконують їх (Василенко (Колесова) & Сікорська, 2018). «Рольова гра» надає безпечний простір для нових можливостей (Russ, 2016) і може розглядатися як засіб розвитку навичок подолання складних ситуацій (Дженсен, Пайл, Зош, Ібрагім, Шерман, Ріунамо & Хамре, 2019).

Реалізація продуктивної діалогічної стратегії забезпечується за допомогою таких навичок: створення атмосфери абсолютного позитивного прийняття (повага і прийняття партнера і самого себе), конгруентність (узгодженість інформації, цінностей, дій), емпатія, толерантність, активне слухання, управління груповою динамікою (Близнюкова, 2008).

Фасилітативна організація простору передбачає вільне встановлення зорового контакту; виконання спільних дій; обмін вербальними і невербальними засобами комунікації, емоційними станами; зворотний зв'язок і взаєморозуміння (Волкова & Степанова, 2018).

Дієвими засобами в режимі онлайн під час проведення заходів із формування критичного мислення здобувачів вищої освіти соціономічних спеціальностей за допомогою фасилітації

є презентації, опитування, діаграми, вікторини, ігри, запитання та обговорення, які дають змогу забезпечити інтерактивність взаємодії за допомогою застосування онлайн-сервісів і програмного забезпечення AhaSlides, Mentimeter, Kahoot, Wordwall, Prezi, VistaCreate та ін.

Загалом слід зазначити, що в процесі формування критичного мислення у здобувачів вищої освіти фасилітатор не пропонує готові рішення і не виконує поставлені перед групою завдання, а надає учасникам засоби, за допомогою яких вони переосмислюють проблему, формулюють способи її вирішення, які не бачили на початку (Захарченко, 2018). Застосування зазначених вище засобів фасилітації під час формування критичного мислення у здобувачів вищої освіти соціономічних спеціальностей забезпечує більш ефективний обмін ідеями, співпрацю з іншими, творче впровадження нових рішень, оцінювання інформації, сміливість та відсутність страху помилок (Golinkoff & Hirsh-Pasek, 2016).

Отже, формування критичного мислення у здобувачів вищої освіти соціономічних спеціальностей за допомогою засобів фасилітації вимагає від майбутнього фахівця готовності планувати свої дії, гнучкості, наполегливості, здатності виправляти свої помилки, усвідомлення і пошуку способів вирішення проблеми (Трамбовецька, Зарко & Ославська, 2017). Цей процес характеризується контрольованістю, обґрунтованістю і цілеспрямованістю, а рівень критичності забезпечується запасом знань та вмінь, особистісними якостями, психічними установками і переконаннями здобувачів, сформованістю у них інтегрованих професійно-особистісних утворень, які забезпечують готовність реалізовувати власний потенціал, самовдосконалюватися і здійснювати фасилітативний вплив на інших, побудований на засадах критичного аналізу і синтезу, конструктивного діалогу і взаємодії. Зазначені складники процесу формування критичного мислення у здобувачів вищої освіти соціономічних спеціальностей формують підґрунтя для подальших досліджень у цьому контексті.

Список використаної літератури

1. Близнюкова О. М. Формування фасилітативних навичок як умова підвищення професійної компетентності майбутніх учителів. *Актуальні проблеми психології*. 2008. Т. 7. Вип. 17. С. 23–26.
2. Василенко (Колесова) О. П., Сікорська В. Ю. Особливості розвитку критичного мислення у студентів спеціальності «Журналістика» під час вивчення української мови за професійним спрямуванням. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2018. Вип. 32. Т. 3. С. 18–21.
3. Волкова Н. П., Степанова А. А. Фасилітатор як важлива рольова позиція сучасного викладача вишу. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. 2018. № 1(15). С. 228–234. DOI: <https://doi.org/10.32342/2522-4115-2018-0-15-228-234>
4. Гвоздій С. П. Підготовка майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей до безпеки життя і професійної діяльності як соціально-педагогічна проблема. *Педагогіка безпеки*. 2016. № 1. С. 40–47. <https://doi.org/10.31649/2524-1079-2016-1-1-40-47>
5. Фасилітація гри: мистецтво та наука про залучення дітей дошкільного віку до навчання через гру (Біла книга) / Х. Дженсен, А. Пайл, Дж. М. Зош, Х. Б. Ібрагім, А. Сарагоса Шерман, Ж. Ріунамо, Б. К. Хамре. Біллунд : The LEGO Foundation, 2019. 42 с.
6. Захарченко Д. М. Фасилітація як альтернативний спосіб вирішення спорів. *Наукове мислення* : збірник статей учасників 23-ї Всеукраїнської практично-пізнавальної інтернет-конференції «Наукова думка сучасності і майбутнього», м. Дніпро, 25–31 жовтня 2018 р. Дніпро, 2018. С. 6–8. URL: <http://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/53-dvadsyat-tretya-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-internet-konferentsiya/576-fasilitatsiya-yak-alternativnij-sposib-virishennya-sporiv>.
7. Казанжи М. Й. Фасилітація в підготовці фахівців соціономічного профілю. *Вісник Одеського національного університету. Серія «Психологія»*. 2015. Т. 20. Вип. 3(37). Ч. 1. С. 31–42.

8. Коломійченко С. Ю. Підготовка майбутнього вчителя у вищих педагогічних навчальних закладах до організації фасилітативного спілкування з учнями : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 ; Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. Харків, 2010. 190 с.

9. Кондрашихіна О. О. Формування здатності до фасилітаційних впливів у майбутніх практичних психологів : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 ; Інститут психології імені Г. С. Костюка Академії педагогічних наук України. Київ, 2004. 170 с.

10. Кравцова Н. Г. Компетентнісний вимір професійної діяльності викладача іноземної мови. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2014. Вип. 49. С. 281–284.

11. Можливості використання засад фасилітативної взаємодії в умовах вищої медичної школи / В. К. Ліхачов, Л. М. Добровольська, О. Г. Макаров, О. О. Тарановська, Я. В. Шиманська. *Сучасні тренди розвитку медичної освіти: перспективи і здобутки* : матеріали навчально-наукової конференції з міжнародною участю, м. Полтава, 24 березня 2022 р. Полтава, 2022. С. 169–171.

12. Матукова Г. І. Технології розвитку критичного мислення в системі професійної підготовки майбутніх фахівців до підприємницької діяльності. *Modern problems of education and science : reports of conference*, Budapest, January 26–27, 2013. URL: <http://scaspee.com/6/post/2013/01/27.html>.

13. Абетка неформальної освіти, фасилітації і тренерства «ТОБТО» / упор. Н. М. Трамбовецька. Київ : Інша Освіта, 2017. 53 с. URL: <http://surl.li/essuu>.

14. Фокша О. М. Теоретичний аналіз проблеми формування фасилітативної компетентності в майбутніх учителів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 «Педагогічні науки: реалії та перспективи»*. 2018. Вип. 60. С. 203–207.

15. Швардак М. В. Реалізація педагогічної фасилітації у процесі підготовки майбутнього фахівця. *Педагогічні інновації у фаховій освіті*. 2015. Вип. 1(6). С. 292–296.

16. Юрчак Г. М. Застосування технології розвитку критичного мислення студентів під час вивчення дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)». *Закарпатські філологічні студії*. 2020. Вип. 13. Т. 1. С. 127–131. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.13-1.25> [in Ukrainian].

17. Golinkoff R. M., Hirsh-Pasek K. *Becoming brilliant: What science tells us about raising successful children*. Washington, DC : American Psychological Association Press, 2016. 314 p. DOI: <https://doi.org/10.1037/14917-000>

18. Russ S. W. Pretend play: Antecedent of adult creativity. *New Directions for Child and Adolescent Development*. 2016. Iss. 151. P. 21–32. DOI: <https://doi.org/10.1002/cad.20154>.

References

1. Blyzniukova, O. M. (2008). Formuvannia fasylytatyvnykh navychok yak umova pidvyshchennia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv [The formation of facilitative skills as a condition for improving the professional competence of future teachers]. *Aktualni problemy psykholohii – Actual problems of psychology*, 7(17), 23–26 [in Ukrainian].

2. Vasylenko (Kolesova), O. P., & Sikorska, V. Yu. (2018). Osoblyvosti rozvytku krytychnoho myslennia u studentiv spetsialnosti “Zhurnalistyka” pid chas vyvchennia ukrainskoi movy za profesiinym spriamuvanniam [Peculiarities of the development of critical thinking in students of the “Journalism” specialty during the study of the Ukrainian language in a professional direction]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriiia “Filolohiia” – Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series “Philology”*, 32(3), 18–21 [in Ukrainian].

3. Volkova, N. P., & Stepanova, A. A. (2018). Fasylytator yak vazhlyva rolava pozytsiia suchasnoho vykladacha vyshu [Facilitator as an important role position of a modern university teacher]. *Visnyk Universytetu imeni Alfreda Nobelia. Seriiia “Pedahohika i psykholohiia” – Bulletin of Alfred Nobel University. Series “Pedagogy and psychology”*, 1(15), 228–234. DOI: <https://doi.org/10.32342/2522-4115-2018-0-15-228-234> [in Ukrainian].

4. Hvozdi, S. P. (2016). Pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv sotsionomichnykh spetsialnostei do bezpeky zhyttia i profesiinoi diialnosti yak sotsialno-pedahohichna problema [Training of future specialists in socio-economic specialties for life safety and professional activity as a socio-pedagogical problem]. *Pedahohika bezpeky – Pedagogy of security*, 1, 40–47. DOI: <https://doi.org/10.31649/2524-1079-2016-1-1-40-47> [in Ukrainian].

5. Dzhensen, Kh., Pail, A., Zosh, Dzh. M., Ibrahim, Kh. B., Sarahosa Sherman, A., Riunamo, Zh., & Khamre, B. K. (2019). *Fasylytatsiia hry: mystetstvo ta nauka pro zaluchennia ditei doshkilnoho viku do navchannia cherez hru (Bila knyha) [Facilitating play: the art and science of engaging preschoolers in learning through play (White paper)]*. Billund: The LEGO Foundation [in Ukrainian].

6. Zakharchenko, D. M. (2018). Fasylytatsiia yak alternatyvnyi sposib vyrishennia sporiv [Facilitation as an alternative method of dispute resolution]. *Naukove myslennia: zbirnyk statei uchastykiv 23-i Vseukrainskoi praktychno-piznavalnoi internet-konferentsii "Naukova dumka suchasnosti i maibutnoho" [Scientific thinking: a collection of articles by the participants of the 23rd All-Ukrainian practical and cognitive Internet conference "Scientific thought of the present and the future"]* (Dnipro, October 25–31, 2018). Dnipro, pp. 6–8. Retrieved from: <http://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/53-dvadtsyat-tretya-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-internet-konferentsiya/576-fasylytatsiya-yak-alternativnij-sposib-virishennya-sporiv> [in Ukrainian].

7. Kazanzhy, M. Y. (2015). Fasylytatsiia v pidhotovtsi fakhivtsiv sotsionomichnoho profilu [Facilitation in the training of specialists in the socio-economic profile]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Seriya "Psykhohiia" – Bulletin of Odessa National University. Series "Psychology"*, 20(3), part 1, 31–42 [in Ukrainian].

8. Kolomiichenko, S. Yu. (2010). Pidhotovka maibutnoho vchytelia u vyshchych pedahohichnykh navchalnykh zakladakh do orhanizatsii fasylytatyvnoho spilkuvannia z uchniamy [Preparation of the future teacher in higher pedagogical educational institutions for the organization of facilitative communication with students]. *Candidate's thesis*. Kharkiv: H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University [in Ukrainian].

9. Kondrashykhina, O. O. (2004). Formuvannia zdatnosti do fasylytatsiinykh vplyviv u maibutnikh praktychnykh psykhologiv [Formation of the ability to facilitative influences in future practical psychologists]. *Candidate's thesis*. Kyiv: G. S. Kostiuk Institute of Psychology of the Academy of Educational Sciences of Ukraine [in Ukrainian].

10. Kravtsova, N. H. (2014). Kompetentnisnyi vymir profesiinoi diialnosti vykladacha inozemnoi movy [Competence measurement of the professional activity of a foreign language teacher]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia". Seriya "Filolohichna" – Scientific notes of the National University "Ostroh Academy". Series "Philological"*, 49, 281–284 [in Ukrainian].

11. Likhachov, V. K., Dobrovolska, L. M., Makarov, O. H., Taranovska, O. O., & Shymanska, Ya. V. (2022). Mozhyvosti vykorystannia zasad fasylytatyvnoi vzaiemodii v umovakh vyshchoi medychnoi shkoly [Possibilities of using the principles of facilitative interaction in the conditions of a higher medical school]. *Materialy navchalno-naukovoї konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu "Suchasni trendy rozvytku medychnoi osvity: perspektyvy i zdobutky" [Proceedings of the educational and scientific conference with international participation "Modern trends in the development of medical education: prospects and achievements"]* (Poltava, March 24, 2022). Poltava, pp. 169–171 [in Ukrainian].

12. Matukova, H. I. (2013). Tekhnolohii rozvytku krytychnoho myslennia v systemi profesiinoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv do pidpriemnytskoi diialnosti [Technologies for the development of critical thinking in the system of professional training of future specialists for entrepreneurial activity]. *Reports of conference "Modern problems of education and science"* (Budapest, January 26–27, 2013). Retrieved from: <http://scaspee.com/6/post/2013/01/27.html> [in Ukrainian].

13. Trambovetska, N. M. (Ed.) (2017). *Abetka neformalnoi osvity, fasylytatsii i trenerstva "TOBTO" [Alphabet of informal education, facilitation and coaching "TOBTO"]*. Kyiv: Insha Osvita. Retrieved from: <http://surl.li/eccuu> [in Ukrainian].

14. Foksha, O. M. (2018). Teoretychnyi analiz problemy formuvannia fasylytatyvnoi kompetentnosti v maibutnikh uchyteliv [Theoretical analysis of the problem of formation of facilitative competence in future teachers]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriya 5 "Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy" – Scientific journal of M. P. Dragomanov National Pedagogical University. Series 5 "Pedagogical Sciences: Realities and Perspectives"*, 60, 203–207 [in Ukrainian].

15. Shvardak, M. V. (2015). Realizatsiia pedahohichnoi fasylytatsii u protsesi pidhotovky maibutnoho fakhivtsia [Implementation of pedagogical facilitation in the process of training a future specialist]. *Pedahohichni innovatsii u fakhovii osviti – Pedagogical innovations in professional education*, 1(6), 292–296 [in Ukrainian].

16. Yurchak, H. M. (2020). Zastosuvannia tekhnolohii rozvytku krytychnoho myslennia studentiv pid chas vyvchennia dystsypliny "Ukrainska mova (za profesiinym spriamuvanniam)" [The application of the technology for the development of students' critical thinking during the study of the discipline "Ukrainian language (for professional direction)"]. *Zakarpatski filolohichni studii – Transcarpathian philological studies*, 13(1), 127–131. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.13-1.25> [in Ukrainian].

17. Golinkoff, R. M., & Hirsh-Pasek, K. (2016). *Becoming brilliant: What science tells us about raising successful children*. Washington, DC: American Psychological Association Press. DOI: <https://doi.org/10.1037/14917-00> [in English].

18. Russ, S. W. (2016). Pretend play: Antecedent of adult creativity. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 151, 21–32. DOI: <https://doi.org/10.1002/cad.20154> [in English].

Степаненко В. І. Засоби фасилітації у формуванні критичного мислення здобувачів вищої освіти соціономічних спеціальностей

У статті окреслено засоби фасилітації, які сприяють формуванню критичного мислення у здобувачів вищої освіти соціономічних спеціальностей. Засоби фасилітації розглянуто через призму їхнього впливу на здобувачів, засвоєння і подальшого застосування у майбутній професійній діяльності, побудованої на засадах критичного аналізу і синтезу інформації, конструктивного діалогу та взаємодії.

Зазначено, що в процесі формування критичного мислення у здобувачів вищої освіти фасилітатор не пропонує готові рішення, не виконує поставлені перед групою завдання, а надає учасникам засоби, за допомогою яких вони переосмислюють проблему, формулюють способи її вирішення, які не бачили на початку. Застосування засобів фасилітації під час формування критичного мислення у здобувачів вищої освіти соціономічних спеціальностей забезпечує більш ефективний обмін ідеями, співпрацю з іншими, усвідомлення і пошук способів вирішення проблеми, творче впровадження нових рішень, оцінювання інформації, сміливість та відсутність страху помилок і здатність їх виправляти.

Ключові слова: засоби фасилітації, здобувач вищої освіти, критичне мислення, фасилітація, соціономічні спеціальності.

Stepanenko V. Means of facilitation in the formation of critical thinking of students of higher education in socionomic specialties

The article outlines the means of facilitation in the formation of critical thinking of students of higher education in socionomic specialties. Facilitation tools are considered through the prism of their assimilation and further application by students of higher education in future professional activities, built on the principles of critical analysis and synthesis of information, constructive dialogue and interaction.

It is noted that in the process of forming critical thinking among students of higher education, the facilitator does not offer ready-made solutions and does not perform the tasks set before the group, but provides the participants with the means by which they rethink the problem, formulate ways to solve it that they did not see at the beginning. The use of facilitation tools during the formation of critical thinking in higher education students of socionomic specialties ensures a more effective exchange of ideas, cooperation with others, awareness and search for ways to solve problems, creative implementation of new solutions, evaluation of information, courage and lack of fear of mistakes and the ability to correct them.

Key words: means of facilitation, student, critical thinking, facilitation, socionomic specialties.

Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

Стаття надійшла до редакції 24.11.2022 р.
Прийнято до друку 23.12.2022 р.